

30.5.2024

Opetushallitus

Asia: Opiskeluhuollon selvitys

Viite: Selvityspyyntöne 10.5.2024

Lausunto opiskeluhuollon selvitystä varten. Selvitys tehdään yhteistyössä OKM:n, STM:n ja VM:n kanssa. Opetushallituksen osuus selvityksestä sisältää tilannekuvan yhteisöllisen opiskeluhuollon kokonaisuudesta ja sen tulee olla valmiina elokuun alkuun mennessä.

1. Miten yhteisöllistä opiskeluhoitoa kuuluisi kehittää, jotta lain tarkoitus toteutuisi paremmin?

Opiskeluhoito siirtyi hyvinvointialueille 1.1.2023. Lain lähtökohtana on ollut se, että opiskeluhuollon palveluiden on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Hyvinvointialueiden on järjestettävä palvelut ensisijaisesti kouluissa ja oppilaitoksissa. Tavoitteena siirrossa oli siis se, että palvelut paranevat.

a) Samat opiskeluhuollon ammattihenkilöt ovat säännöllisesti läsnä kouluissa ja oppilaitoksissa

Yhteisöllisen opiskeluhuollon tärkeyden oivaltaminen on avainasemassa. Yhteisöllisyys rakentuu vain sillä tavalla, että **koko opiskeluhuollon henkilöstö työskentelee yhdessä kouluissa ja oppilaitoksissa.** Yhteisöllisyyden rakentuminen on siis mahdollista vain silloin, **kun laissa mainittu lähipalveluperiaate toimii.** Etäpalveluilla ei ole mahdollista rakentaa yhteisöllisyyttä.

Opiskeluhuollon henkilökunnan riittävydestä on huolehdittava: suositeltu oppilasmäärä on: kouluterveydenhuollossa lääkäri / 2100 oppilasta ja terveydenhoitaja / 460 oppilasta sekä kuraattori / 670 oppilasta ja psykologi / 780 oppilasta. Hyvinvointialueiden **on pidettävä kiinni mitoituksista ja tuotettava palvelut kouluille ja oppilaitoksille lähipalveluperiaatteella. Opiskeluhuollon henkilöstön aikaa ei saa liiaksi kulua verkostotapaamisiin ja hallinnolliseen työhön.**

Oppijan **tulee päästä esimerkiksi psykologin tai kuraattorin vastaanotolle silloin kun tarve ilmenee.** OAJ:n selvityksen mukaan peruskouluissa tilanne on kaikista heikoin, vain 2/5 pääsee kuraattorin tai psykologin vastaanotolle tarpeen ilmetessä. Lukiossa tilanne on hieman parempi, eli lähes 3/5 pääsee vastaanotolle. Ammatillisessa opetuksessa vastaanotolle pääsee vain vajaa puolet. OAJ:n kyselyn mukaan **yli 50 prosenttia perusopetuksen oppilaista ei pääse vastaanotolle tarpeen ilmetessä.**

OAJ:n selvityksen mukaan **peruskouluissa 42 prosentissa vastauksista psykologi ei ole lainkaan läsnä viikoittain ja 21 prosentissa tapauksista psykologi on tavoitettavissa vain yhtenä päivänä viikossa.** Noin 2/3 tapauksista, joissa psykologi ei ole lainkaan läsnä viikoittain, ei psykologia ollut tavoitettavissa edes

30.5.2024

etäyhteydellä. Näin ollen voitaneen todeta, että edes etäyhteydet eivät ole ratkaisseet psykologin poissaoloa kouluilta. **Hyvinvointialueiden on järjestettävä psykologipalvelut lähipalveluperiaatteella. Etäpalveluna on mahdoton rakentaa yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys rakentuu vain sillä tavalla, että koko opiskeluhuollon henkilöstö on toteutettu lähipalveluperiaatteella.**

Peruskouluissa psykologi on sama henkilö noin 40 prosentissa vastauksista, toisaalta 40 prosentissa henkilö on eri. Lukioissa tilanne on parempi, puolessa tapauksista psykologi on sama ja vain neljäsosassa tapauksista henkilö vaihtuu. Ammatillisessa alle 1/3 tapauksissa psykologi on sama ja toisaalta lähes 40 prosentissa henkilö vaihtuu.

Nuorille luottamuksellisen kontaktin luominen on erityisen tärkeää, myös siinä mielessä, että aina ei tarvitse uudelle ihmiselle selvittää samoja asioita. Luottamuksellinen suhde vaatii kehittyäkseen useita tapaamiskertoja. **Saman psykologin tulee kohdata oppija. Näin ollen psykologi ei saa vaihtua jatkuvasti.**

Vain lähipalveluna toteutettu opiskeluhuolto mahdollistaa mm. seuraavat havainnot:

- yksinäisyyden havaitsemisen (jos joku vaeltaa jatkuvasti yksin tai on aina välituntien/tauojen aikana yksin)
- kaverisuhteissa tapahtuneet muutokset
- mahdollisen päihteiden käytön
- mahdolliset mielenterveysongelmat
- pukeutuminen ja muut ulkoiseen olemukseen liittyvät merkittävät muutokset
- tunteiden hallinnan
- elämäntilanteen muutokset

Havainnot ovat erityisen tärkeitä, koska niiden avulla voidaan riittävän ajoissa tukea oppijaa ennen kuin ongelmista tulee vielä vakavampia. **Näin ollen tuen muodot voivat olla kevyempiä ja toteutus on myös yhteiskunnalle edullisempaa.**

Koulun/oppilaitoksen ja koko opiskeluhuollon henkilöstöllä tulee olla ehdottomasti yhteiset pelisäännöt ja samat toimintamallit. Myös tämä vaatii toteutuakseen pysyvää ja läsnä olevaa yhteisöllisyyttä rakentavaa opiskeluhuoltoa.

b) Selvitetään opiskeluhuollon ammattihenkilöstöön kuuluvien piirin laajentamista

Kun asiaa selvitetään OAJ pitää ehdottoman tärkeänä myös sen selvittämistä, voisiko opiskeluhuollon ammattihenkilöstöön kuuluvien piiriä laajentaa. OAJ esittää, että selvitetään, voisivatko psykiatriset sairaanhoitajat sekä kunnan työntekijöistä nuorisotyön ja etsivän nuorisotyön työntekijät lisätä opiskeluhuollon ammattihenkilöstöön kuuluviksi. Esimerkiksi nuorisolaissa nuorisotyölle sekä etsivälle nuorisotyölle säädetyt tavoitteet ja tehtävät tukevat sekä opiskeluhuollon että perusopetuksen ja toisen asteen tavoitteiden toteutumista mahdollistaen nuorten kanssa kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän työn ja nuorten tukemisen jatkumisen myös vapaa-ajalla. Nyt osa kunnista palkkaa kouluihin ja oppilaitoksiin henkilöitä,

30.5.2024

jotka tekevät vastaavia tehtäviä ilman lainsäädäntöperustaa sekä säädettyä kelpoisuutta.

c) Luodaan arviointiprosessi, jolla opiskeluhuollon kanssa kouluissa ja oppilaitoksissa on mahdollista arvioida oppijan koulunkäytikykyä

Luodaan valtakunnallinen oppijan koulunkäytikyvyn arviointiprosessi. Koulussa/oppilaitoksessa otetaan käyttöön koulunkäytikyvyn arviointiprosessi, joka käynnistetään moniammatillisesti viipymättä, kun signaaleja arvioinnin tarpeesta ilmenee, esim. oppilaalle tai opiskelijalle alkaa kertyä epäselviä poissaoloja tai akuutissa väkivaltaisessa tai muussa kriisitilanteessa tai niiden uhatessa.

-> Arvioidaan 1) oppilaan vointi, 2) koulun ja ryhmän tilanne sekä 3) muiden tahojen järjestämä tuki. Tämä tehdään nopeasti ja moniammatillisesti kouluissa ja oppilaitoksissa yhdessä lähipalveluna. Luotaessa valtakunnallinen arviointiprosessi on samalla säädettävä oppijalle, jonka koulunkäytikyky todetaan heikoksi, oikeus päästä nopeutetulla aikataululla tarvitsemiensa palveluiden piiriin.

2. Anna esimerkkejä hyvistä toimivista käytänteistä yhteisöllisessä opiskeluhuollossa

a) Opiskeluhuollon samat, pysyvät ammattihenkilöt ovat säännöllisesti läsnä kouluissa ja oppilaitoksissa, ja heillä on lisäksi toimiva yhteistyö nuorisotyön kanssa

Opiskeluhuollon laaja henkilöstö; psykologit, kuraattorit, psykiatriset sairaanhoitajat, etsivä nuorisotyö ja nuorisotyö **työskentelevät kaikki kouluissa ja oppilaitoksissa.** Jokaisella, joka toimii yhteisössä, tulee olla oma roolinsa. **Työaikaa ei tule sirpaloida usean eri koulun/oppilaitoksen välille.**

Koulupoissaolot tai kiinnittymättömyys kouluun ovat riskitekijöitä syrjäytymiselle ja erilaiselle, myös vääränlaiselle ryhmäytymiselle ja täten myös rikollisuudelle.

Kuraattorilla/koulunuorisotyöntekijällä tulee olla ajankäytöllisesti mahdollisuus työskennellä ryhmissä ja kiinnittää erityistä huomiota ryhmäytymistä tukeviin tekoihin. **Kouluun kiinnittymisen kannalta ryhmään kuulumisella on olennainen merkitys.**

Koulu-/oppilaitosnuorisotyöntekijä voi olla koululla/oppilaitoksessa **tavoitettavissa, kohtaamassa ja kysymässä** oppilaiden/opiskelijoiden kuulumisia ennen ja jälkeen koulu-/opiskelupäivänä sekä sen aikana. Koulu-/oppilaitosnuorisotyöntekijä voi hoitaa yhteisöllisen hyvinvoinnin tukemisen tehtäviä yhteistyössä kouluissa tai oppilaitoksissa toimivien muiden aikuisten kanssa. **On oleellista, että kuraattorit ja psykologit ovat koko ajan osa koulun/oppilaitoksen työyhteisöä, jolloin muun muassa tiedonkulku helpottuu.** Työnantajan rajapinta ei saa näkyä oppilaille/opiskelijoille.

b) Psykologien ja kuraattoreiden työ on organisoitu työpariperiaatteella

Psykologien ja kuraattoreiden arkityökäytäntöön tulee tuoda voimakkaasti työpariajattelu. Psykologien rooli on tärkeää olla muutakin kuin testien tekemistä, sillä

30.5.2024

tällä hetkellä psykologin työn painopiste on väärässä kohdassa. Psykologien on voitava olla arjessa läsnä ja kohdattava oppilaita ja opiskelijoita. Psykologeilla ja kuraattoreilla tulee olla erittäin tärkeä rooli ryhmäytymisessä ja heidän tulee nähdä oppilas/opiskelija ryhmätilanteessa.

c) Kouluissa ja oppilaitoksissa on käytössä resurssiopettajia

Resurssiopettajien lisääminen mahdollistaa oppilaiden paremman kohtaamisen ja yksilöllisen huomioimisen, mahdollistaa paremman havainnoinnin ja puuttumisen. **Opettaja – erityisopettaja työparia suosittava, sillä tämä tuo myös pedagogista lisäosaamista.**

Nuorilla oppijoilla on oikeus saada opetusta ja tukea ammattitaisilta ja kelpoisilta opettajilta, sekä tukea muilta opiskeluhoollon ammatti-ihmisiltä. Näillä tulee myös olla riittävästi aikaa oppijan inhimilliseen kohtaamiseen. Muilla toimijoilla tulee olla selkeä rooli, ja toisaalta mikäli opiskeluhoolto on laadukkaasti hoidettu

d) Tiedonkulku on ohjeistettu käytännön esimerkein ja lainsäädännön epäselvyyksiin on vaadittu ratkaisuja

Tiedonsiirtoon liittyvät ongelmatilanteet tulee erikseen pikaisesti ratkaista ja kertoa niistä ministeriölle. Opiskelijan tukemiseksi tulee olla riittävä tieto opiskelijan taustasta ja tilanteesta.

e) Opetuksen ja koulutuksen järjestämiseen on riittävät taloudelliset- sekä henkilöstöresurssit

Oppimisen tukeen tulee olla **riittävät taloudelliset resurssit kouluissa ja oppilaitoksissa**, jotka kohdentuvat opettajien, erityisopettajien ja opinto-ohjaajien antamaan opetukseen ja tukeen.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Sari Innanen
juristi